

Leve Leven! Eindverslag Project 2002-2003

Inleiding

Het doel van het project Leve Leven! om een nieuwe succesrijke methodiek te ontwikkelen en toe te passen binnen allochtone doelgroepen in Den Haag, Dordrecht en Leiden is behaald. De methodiek is ontwikkeld, tussentijds geëvalueerd en de opleiding voor coaches uit allochtone organisaties bijgesteld en in zijn nieuwe vorm opnieuw toegepast.

De uitgevoerde activiteiten.

Tot april 2004 zijn in de drie steden 36 coaches getraind.

- In Den Haag zijn 18 coaches getraind die meestal in paren cursussen geven over duurzaam leven: 'Leve Leven' en water: 'Water de Wereld rond'. De coaches werven zelf deelnemers binnen en buiten hun eigen organisatie. Het aantal deelnemers varieert van 6-16. Op deze manier zijn in Den Haag 225 huishoudens bereikt. In Den Haag zijn er 12 cursussen gegeven van vijf dagdelen.
- In Dordrecht zijn 12 coaches getraind. Met de cursussen zijn 100 huishoudens bereikt en 50 huishoudens met voorlichtingsactiviteiten. Dordtse coaches hebben meegewerkt met een bewonersenquête en 70 huishoudens bereikt tijdens schoonmaakdagen/groendagen in de wijk Oud Krispijn. Zie ook bijlage van CIB.
- In Leiden zijn 8 coaches opgeleid die samen 80 huishoudens hebben bereikt. In Leiden is naast duurzaam leven de cursus Bespaar meer, met minder energie gegeven. De deelnemers voor de cursussen zijn geworven via de eigen organisatie en via de buurthuizen. In buurthuizen waar al activiteiten voor de doelgroep georganiseerd worden, zoals taallessen of V.O.S.-cursussen, vrouwen oriënteren zich op de samenleving, is aansluitend een cursus over duurzaamheid gegeven. Er zijn tot nu toe 7 cursussen gegeven. Iedere cursus bestond uit 5 dagdelen. Deelnemers van twee cursussen hebben na afloop een excursie gemaakt naar de afvalwaterzuivering Rijnland.

De coaches zijn enthousiast over het programma. De coaches ontvangen een kleine onkostenvergoeding per cursus, wat motiverend werkt. De cursisten geven aan veel nieuwe informatie te hebben gekregen over anders omgaan met afval en energie en dit ook toe te passen in hun dagelijks leven.

Samenwerking Natuur en Milieuentra

Op basis van tussentijdse evaluaties door het projectteam, bestaand uit Projectbureau Aarde-Werk, Milieucommunicatie Den Haag, het CIB, Weizigt Natuur-en Milieuentrum en de Milieudienst West-Holland, zijn een aantal wijzigingen in de coachtraining, de monitoring en het materiaal doorgevoerd.

Tijdens de verschillende coachtrainingen bleek dat er sprake is van een behoorlijke kennisachterstand op natuur en milieu gebied. Mede hierom is er in Den Haag voor gekozen om ook vrijwilligers van NME-organisaties te betrekken bij de training. In tweetallen gaan de coaches een cursus geven: één coach uit een allochtone organisatie en één coach met een NME-achtergrond. Zo wordt de band tussen natuur- en milieuorganisaties en allochtone organisaties versterkt en draagt het project ook bij aan interculturalisatie van de NME-organisaties. De coaches in Den Haag werden begeleid vanuit Aarde-Werk en Milieucommunicatie, in Dordrecht via Weizigt Natuur- en Milieuentrum en in Leiden vanuit de Milieudienst West-Holland. Bij de eerste en laatste bijeenkomst van de cursus was meestal een begeleider aanwezig. Bij sommige coaches was het nodig iedere bijeenkomst aanwezig te zijn.

Flexibiliteit

In het werken met allochtone groepen is het belangrijk om zeer flexibel te zijn. Dit omdat de doelgroep allochtonen niet bestaat: het gaat om zeer gemêleerde en diverse groepen. Het materiaal en de opbouw van het project moeten zo zijn dat je kunt aansluiten bij de drijfveren en behoeftes van bijvoorbeeld Surinaamse ouderen, Marokkaanse vrouwen of Somalische bewoners van de Schilderswijk(Den Haag). In de cursus wordt altijd eerst gezocht naar de motivatie van de deelnemers. Het materiaal is flexibel in te zetten, waardoor het formaat van een cursus van meerdere dagdelen in een vergelijkbaar vervolgproject in Rotterdam ook voor een voorlichting van één dagdeel ingezet kon worden. Deze cursus is speciaal voor gezondheidsvoorlichters ontwikkeld. Reeds 200 deelnemers/deelneemster hebben deze voorlichting gevolgd.

Werven van coaches

De flexibiliteit heeft ook in de werving een belangrijke rol gespeeld. Sommige groepen zijn vooral met een thema als leefbaarheid te bereiken, terwijl andere deelnemers juist aangetrokken worden door het idee van (geld) besparen. De werving van coaches gaat het meest gemakkelijk als er gebruik gemaakt kan worden van een bestaand netwerk. Dit is het geval in Dordrecht waar wordt samengewerkt met het CIB (Centrum voor Integratie Bevordering). In Den Haag en Leiden bleek dit moeilijker en was de werving zeer arbeidsintensief (op een schriftelijke wervingscampagne was er een respons van slechts 4%). De allochtone populatie is zeer gefragmenteerd en er is geen duidelijk aanspreekbare koepelorganisatie.

Het heeft veel meer tijd gekost dan was voorzien om contacten te leggen in verschillende wijken met allochtone organisaties en om vervolgens deze organisaties enthousiast te krijgen voor het project 'Leve Leven!'. De werving in Den Haag is voornamelijk gegaan via de moeder- en vadercentra, die belangrijke steunpunten in de wijk zijn. De werving ging via deze centra dus meer wijkgericht dan groepsgericht. In Leiden zijn geen moeder- en vadercentra en is het aantal allochtone inwoners relatief klein. Hier is contact gezocht met allochtone vrouwenorganisaties en met de Leidse Welzijnsorganisatie voor het werven van coaches. De werving van deelnemers gaat het gemakkelijkst via persoonlijke contacten. Zo moest er in elke stad een andere methode gevonden worden voor het werven van coaches. Het werven van coaches uit bestaande, hechte

zelforganisaties heeft als groot voordeel dat het de coaches vervolgens gemakkelijker vergaat als zij zelf een cursus aan hun achterban willen geven. Deze achterban is vaak goed georganiseerd en bereikbaar. Het is erg belangrijk om op een persoonlijke wijze een organisatie te betrekken. Deze kan vervolgens de lijn leggen naar de achterban.

Coachtraining

In de afgelopen 2 jaar is de coachtraining een aantal keer gegeven. Op basis van evaluaties is er een nieuwe coachhandleiding verschenen, die nu in alle drie de steden gebruikt wordt. De coachtraining is aangepast op basis van feedback van de deelnemers en de leden van het projectteam. Vanuit de deelnemers kwam de vraag om meer praktische kennis over water- en energiebesparing en het anders omgaan met afval. Dit is aan het bestaande materiaal toegevoegd. Ook is er woordloos materiaal ontwikkeld, wat ingezet kan worden als er sprake is van groepen die het Nederlands zeer gebrekkig spreken. In de drie steden zijn nu 36 coaches opgeleid, vanuit verschillende allochtone en wijkorganisaties.

Taalkwestie

De cursussen Leve Leven! worden regelmatig gegeven aan groepen die de Nederlandse taal niet of heel gebrekkig spreken. Dit heeft de consequentie dat er vertaald moet worden, wat veel tijd kost. Een aantal termen blijkt ook moeilijk te vertalen. Toch wordt de cursus dubbeltalig gegeven. In Den Haag werken de coaches in tweetallen, een coach afkomstig van de eigen organisatie samen met een coach met een nme-achtergrond. Door deze samenwerking komen deze groepen met elkaar in aanraking, wat als positief wordt ervaren.

Monitoring

Tijdens het uitvoeren van het project Leve Leven! zijn verschillende vormen van monitoring uit geprobeerd. Deelnemers houden gedurende de cursus hun meterstanden bij. Hiervoor is een formulier ontwikkeld, dat het mogelijk maakt om de eigen meterstanden te vergelijken met landelijke gemiddelden. Tijdens de cursus stellen deelnemers persoonlijke doelen op het gebied van water, energie en afval. Deze doelen worden in de laatste bijeenkomst geëvalueerd: is het de deelnemer gelukt om zijn of haar doel (deels) te bereiken? Heeft de voorlichting tot gedragsverandering geleid? De coach houdt de resultaten hiervan bij. De lokale projectleiders

verzamenen deze gegevens. Behalve deze meetbare effecten van het project zijn er ook effecten die niet gemeten konden worden. Een van de gunstige neveneffecten van de cursussen is dat niet alleen de deelnemers bereikt worden, maar het hele gezin. Deelnemers informeren hun partners en kinderen over wat in de cursus besproken is. Ook willen ze concrete veranderingen doorvoeren. Er werd thuis gediscussieerd over de informatie en over gedragsveranderingen. Dit levert niet alleen een bewustwording van de deelnemers op, maar ook van hun familie. Er kwam ook positieve feed-back van de partners. Een leuke reactie van een echtgenoot van een van de Turkse deelnemsters was: 'Het is lang zo gek niet wat je in die cursus leert. Op de Turkse televisie worden dezelfde tips gegeven!'

Bijsholing en evaluatie

In alle steden is na afloop van de coachtrainingen een excursie toegevoegd om de coaches van meer achtergrondinformatie te voorzien. In Dordrecht is een bezoek gebracht aan het kringloopcentrum en de afvalverwerking, in Leiden is het afvalwaterzuiveringbedrijf Rijnland bezocht. In Den Haag is naast het afvalwaterzuiveringbedrijf ook het duinwaterbedrijf Zuid Holland, dat de drinkwatervoorziening verzorgt, bezocht. Al de coaches zijn erg enthousiast over deze excursies en ervaren deze als een essentieel onderdeel van de opleiding.

Om de coaches in de gelegenheid te stellen ervaringen met Leve Leven! uit te wisselen, is een speciale evaluatiebijeenkomst georganiseerd. Hiervoor zijn de coaches van de drie steden uitgenodigd. Gevraagd is naar leuke en positieve ervaringen en naar de moeilijke punten bij het geven van cursussen. Hierop zijn veel reacties gekomen.

- Als positief is ervaren dat er bij de deelnemers veel interesse is voor de informatie die in de cursus gegeven wordt. De cursisten voelen zich serieus genomen, wat ook blijkt door het materiaal dat ze mee krijgen, het huiswerk dat ze moeten maken en het certificaat dat na afloop uitgedeeld is. Dit is erg gewaardeerd. Positief is dat hetzelfde materiaal gebruikt kan worden bij groepen met verschillende achtergronden. Het onderdeel over duurzaamheid en het effect van je eigen gedrag op het welzijn van de wereld is voor veel deelnemers nieuw en zorgt voor vragen en interessante discussies. Er is in de cursus ruimte voor veel interactie: deelnemers en coaches leren ook van elkaar. Het enthousiasme van trainers, coaches en

deelnemers is erg stimulerend. Het ontmoeten van verschillende culturen en de culturele uitwisseling tijdens de cursussen is als positief ervaren. De taalkwestie wordt als boeiend ervaren. Een reactie van een Koerdische deelnemer: “Waarom was deze cursus er niet eerder? Want dit is voor ons heel belangrijk om te weten”.

- Een van de punten die door veel coaches als moeilijk ervaren is, is het werven van deelnemers. Nadat aan de eigen achterban een cursus gegeven is, is het moeilijk nieuwe groepen te vormen. Tijdens de evaluatiebijeenkomst zijn hiervoor echter een aantal oplossingen aangereikt: zoals het integreren van de cursus in taallessen, en het inplannen in andere bestaande activiteiten. Je blijft in zulke gevallen afhankelijk van andere organisaties en moet wachten tot ze tijd hebben de cursus in te passen in hun programma. Je zal de cursus soms moeten aanpassen of verkorten. Behalve dat de taalkwestie als boeiend is ervaren, zorgt het tweetalig geven van de cursus er ook voor dat het veel tijd kost. Een aantal termen zijn moeilijk te vertalen en uit te leggen.

Tijdens de evaluatiebijeenkomst zijn ook een aantal praktische vragen naar boven gekomen. De coaches hebben behoefte aan voorbeeld folders en flyers voor de werving van deelnemers. Afsgesproken is dat de coaches een diskette met informatie krijgen. Ook moet er duidelijk afsgesproken wat de taken zijn van de coaches en van welke faciliteiten ze gebruik kunnen maken. Dit kan per stad verschillend geregeld zijn.

Verder blijkt dat het belangrijk is dat coaches vooral bij de eerste cursussen ondersteuning krijgen van de projectleiding. In latere cursussen kunnen de meeste coaches de cursus zelfstandig geven. In Den Haag is hiervoor een oplossing gevonden in het geven van cursussen door twee coaches met verschillende achtergronden en een verschillend ervaringsniveau.

De 18 aanwezige coaches op de evaluatiebijeenkomst hebben unaniem aangegeven te willen doorgaan met het geven van cursussen in het nieuwe project “Duurzame Klimaatverbetering” en daartoe met plezier een bijscholing willen volgen op de nieuwe thema’s energie (Dordrecht) en lucht (Den Haag, Leiden en Dordrecht) en afval (Den Haag en Leiden). Dit enthousiasme tekent de samenwerkings sfeer die in toenemende mate is opgebouwd gedurende het project.

Financiën

De begroting van Leve Leven! is indertijd gebaseerd geweest op het gebruik van reeds ontwikkeld cursusmateriaal dat enigszins moest worden aangepast. Dit heeft uiteindelijk veel meer tijd en energie van partijen gekost dan oorspronkelijk begroot. Hiermee zijn de kosten hoger uitgekomen. Ook bij de werving zijn de uren te krap ingeschat, waardoor hier sprake is van een begrotingsoverschrijding. Gedeeltelijk is binnen het totale budget ruimte gevonden door de meevallende kosten van de materialen. In de eindafrekening zullen wij deze zaken uitgebreider toelichten en verantwoorden en met voorstellen komen voor het oplossen van het gerezen probleem. Een ruime bijdrage van Eneco Energie uit de MAP gelden ten behoeve van de ontwikkelkosten, heeft de financiële problematiek voor het ontwikkelingsdeel voorlopig kunnen oplossen.

Voor de uitvoeringskosten is lokaal veel ingezet aan middelen. Soms in uren, soms in faciliteiten, soms in contant geld (voor de coach-vergoedingen). In Den Haag was bij de start van het project niet duidelijk of er ook liquide middelen zouden zijn voor de uitvoeringskosten. De Gemeente Den Haag heeft wel veel uren beschikbaar gesteld en daarmee via MilieuCommunicatie een belangrijke bijdrage gehad in de uitvoering. Hiermee heeft Den Haag evenals Dordrecht ruim bijgedragen aan het project.

Dat bureau Aarde-Werk daarnaast ook nog veel uren in den Haag heeft geïnvesteerd is vooral te verklaren uit het feit dat er nog geen netwerk van allochtonen organisaties beschikbaar was, zoals in Dordrecht.

De werving van de coaches begon met het werven de deelneming van hun organisaties. Daartoe kon in Den Haag niet worden teruggevallen op een ondersteuningsfunctie zoals die in Dordrecht door het CIB (Centrum voor Integratiebevordering) wordt vervuld, worden teruggevallen.

Dankzij dit project is er nu echter een goed netwerk van medewerkende organisaties en kader ontstaan, dat zeker ook in het vervolgproject “Duurzame Klimaatverbetering” zal kunnen worden ingezet.

Overdracht opgedane ervaringen

Projectbureau Aarde-Werk heeft een drietal presentaties verzorgd over het project Leve Leven!

1. IVN bijeenkomst over interculturalisatie van de NME organisaties. Hier heeft Aarde-Werk het project Leve Leven! gepresenteerd als een project waarin kansen liggen voor interculturalisatie. Door ook coaches op te leiden die afkomstig zijn uit natuur- en milieuorganisaties, ontstaat er als vanzelf een samenwerkingsrelatie tussen NME-organisaties en allochtonen(organisaties).
2. Tijdens de workshop Leren voor Duurzaamheid heeft de projectleider van Leve leven! een presentatie gehouden over dit project met als insteek een pleidooi voor integraal werken van NME en integratie.
3. Op de Informatiemarkt bij de afsluiting van het programma Leren voor Duurzaamheid was een stand aanwezig met informatie over het project.
4. De projectleider van Leve leven! heeft tijdens een bijeenkomst in de provincie Noord-Holland eveneens een presentatie verzorgd.
5. In maart 2004 organiseert Projectbureau Aarde-Werk met de Gemeente Den Haag en Eneco Energie een Symposium Duurzame allianties waar het project eveneens wordt gepresenteerd.

Deelnemende partijen:

1. Milieudienst West-Holland
2. Weizigt Natuur- en Milieucentrum
3. Centrum voor integratiebevordering
4. Milieu Communicatie Den Haag

Opschaling en follow-up

Diverse vergelijkbare projecten zijn inmiddels gestart of in voorbereiding die profiteren van de kennis en ervaring die zijn opgedaan met het project Leve Leven!

1. Gemeentewerken Rotterdam en GGD hebben Aarde-Werk gevraagd een 10-tal Turkse gezondheidsvoorlichters op te leiden als voorlichter energiebesparing en gezond wonen. In deze training is gebruik gemaakt van het ontwikkelde materiaal wat ten behoeve van dit project is aangevuld met het thema gezond wonen.
2. In Voorburg en Delft zijn coaches die zijn opgeleid voor Leve Leven! eveneens cursussen gaan geven rond energie- en waterbesparing.
3. De Gemeente Gorinchem heeft Aarde-Werk en het CIB te Dordrecht gevraagd in samenwerking met het kringloopcentrum een project te ontwikkelen rond afvalvermindering en leefbaarheid. Dit project wordt meegenomen in het vervolg van Leve Leven! :
4. Duurzame Klimaatverbetering. Dit project is per 1 oktober ingediend bij de Provincie Zuid-Holland. Het MilieuStimuleringsfonds en de Dienst maatschappij en bestuur hebben het project inmiddels gehonoreerd. Hierdoor kan het opgebouwde netwerk van organisaties en coaches uit Leve Leven! vruchtbaar en effectief worden ingezet in dit vervolgproject.
5. Gemeente Leidschendam/Voorburg wil eveneens met Projectbureau Aarde-Werk samenwerken ten einde een team van 12 coaches op te leiden die in de gemeente energie- en waterbesparingcursussen kunnen gaan geven in de wijk Princenhof, een ISV-project.
6. De presentatie in de provincie Noord-Holland heeft er tot dusver toe geleid dat een coach uit het project Leve leven! een presentatie heeft gegeven in een buurtcentrum in Heemstede-Aerdenhout.

